

فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ششم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۶، پیاپی ۱۹
صفحات ۴۳-۶۰

عوامل درون و برون سازمانی مؤثر در فعالیت تعاونی‌های کشاورزی شهرستان بویر احمد

خسرو عبدالهی؛ کارشناس ارشد توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران.
مهدی نوری پور*؛ دانشیار ترویج کشاورزی و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۳۹۵/۵/۱۱

دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۸/۱۷

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل درون و برون سازمانی مؤثر در فعالیت تعاونی‌های بخش کشاورزی شهرستان بویر احمد انجام شده است. انجام این پژوهش، از طریق ترکیب روش‌های دلفی و پیمایش در دو مرحله بوده است. در بخش مطالعه پیمایشی، گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه‌ای با روایی و پایایی قابل قبول صورت گرفته است. جامعه آماری در این مرحله شامل اعضای هیأت مدیره، مدیران عامل و بازرسان تعاونی‌های بخش کشاورزی شهرستان بویر احمد ($N=2436$) بوده که نمونه مورد مطالعه ۳۸۵ نفر تعیین شده است. نتایج نشان داد که از میان عوامل درون سازمانی تأثیرگذار بر فعالیت تعاونی‌های مورد مطالعه، عواملی نظیر اعتماد اعضا نسبت به مدیرعامل، اعتماد مدیر عامل نسبت به اعضا و اعتماد اعضا به وعده‌های مسئولین اهمیت بیشتری دارد و در میان عوامل برون سازمانی، عواملی مانند کمک‌های بلاعوض دولت به تعاونی و تأمین بخش زیادی از سرمایه اولیه توسط دولت، مهم‌تر هستند.

واژگان کلیدی: عوامل درون سازمانی، عوامل برون سازمانی، تعاونی، کشاورزی، بویر احمد.

* mnooripoor@yu.ac.ir

(۱) مقدمه

تعاون در لغت یعنی به هم کمک کردن و مددکاری که از ریشه عون گرفته شده است و در معنای وسیع و عام، همانا همکاری و مشارکت دسته‌جمعی مردم در حل مشکلات اقتصادی و اجتماعی آنها است (عمید، ۱۳۶۹). اما تعاون در مفهوم خاص خود نوعی همکاری و مشارکت افراد برای ایجاد یک سازمان اقتصادی با قبول اصولی است که سوداگری و بهره‌کشی از فرد را طرد می‌کند و هدف اصلی آن، جمع ارزش‌های انسانی و اخلاقی با هدف‌های اقتصادی است (نامغ، ۱۳۷۷).

با نگاهی به تاریخ تعاونی‌ها در سراسر دنیا درمی‌یابیم که تعاون به عنوان واقعیتی انکارناپذیر، در طول دو قرن گذشته رشد چشم‌گیری داشته و توانسته است ضمن حفظ حضور خود در تمام صحنه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، نیازهای طبیعی جوامع انسانی را نیز برآورده سازد. جامعه ایرانی نیز از دیرباز بر همکاری و تعاون بنیان‌گذاری شده است. برخی مطالعات تاریخی نشان می‌دهد که ایرانیان نخستین ملتی بودند که به نظام تعاونی توجه کرده‌اند. تعاونی سنتی که به منظور اشتراک مساعی گروهی از مردم در یک جامعه و به منظور کاهش مشکلات زندگی و به تبع عرف و رسم جاری به وجود آمد، آمیخته با خلیات مردم بوده و مردم هنوز با این نوع تعاونی سنتی دمسازند. خصیصه اصلی این نوع تعاونی تشکل در عین بی‌شکلی است. همکاری‌های سنتی دارای خصوصیتی است که آن را از همکاری‌های غیرسنتی (رسمی) متمایز می‌سازد. این نوع همکاری در کلیه ابعاد جامعه ارتباط متقابل داشته و بر آنها مقررات غیرمکتوب حاکم است (انصاری، ۱۳۸۰: ۱۶۵-۱۵۳).

بدیهی است که توجه به تعاون و کار گروهی در مناطق کمتر توسعه یافته کشور اهمیت بیشتری دارد، زیرا در این مناطق، به طور کلی بنیه مالی مردم پایین بوده و به همین دلیل، تشکیل تعاونی با یکپارچه کردن سرمایه‌های خرد، می‌تواند راهکار مناسبی برای راه اندازی فعالیت‌های اقتصادی درآمدزا باشد. یکی از مناطق مذکور در کشور ما، استان کهگیلویه و بویراحمد است. با توجه به غالبیت بخش روستایی - کشاورزی در اقتصاد این منطقه، بخش عمده‌ای از تعاونی‌های تشکیل شده یا در حال تشکیل، مربوط به بخش کشاورزی هستند. اما نکته حائز اهمیت، این است که با وجود اهمیت و ضرورت غیر قابل انکار تعاونی‌ها در اقتصاد منطقه، بسیاری از تعاونی‌های تشکیل شده، پس از مدتی به رکود و عدم فعالیت می‌رسند و بسیاری دیگر حتی به مرحله تشکیل هم نمی‌رسند. سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود، این است که چه عواملی باعث این عدم توفیق می‌گردد. بر این اساس، مطالعه حاضر به شناسایی عوامل مؤثر بر فعالیت این تعاونی‌ها می‌پردازد. بنابراین، هدف کلی پژوهش حاضر، شناسایی عوامل درون و برون سازمانی مؤثر بر فعالیت تعاونی‌های بخش کشاورزی در شهرستان بویراحمد بوده است.

۲) مبانی نظری

آبادانی و توسعه روستاها، همواره یکی از اهداف عالی انقلاب اسلامی بوده است. با توجه به وضعیت کنونی روستاهای کشور، یکی از اهداف دولت نیز ساماندهی امور روستایی و ایجاد بسترهای لازم جهت تحقق توسعه پایدار است. روستاها دارای منابع کافی از نظر انسانی و طبیعی هستند که با حمایت دولت می‌توانند زیربنای توسعه روستایی را فراهم آورد. در این زمینه، ضروری است در شرایط فوق از طریق طرح‌های مناسب نسبت به بسیج منابع انسانی، مالی، ظرفیت‌های تولیدی اقتصادی روستاها برای تسریع در توسعه پایدار روستایی اقدام گردد؛ یکی از این طرح‌ها تشکیل تعاونی‌های روستایی است. در تفاهم‌نامه وزارت کشور و وزارت تعاون در تاریخ ۱۳۸۷/۵/۷ که در راستای تحقق سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و اهداف برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور منعقد گردید به منظور کاهش تصدی‌گری بخش‌های دولتی و تحکیم مشارکت‌های مردمی در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی، اشتغال-زایی و توسعه فعالیتهای کارآفرینانه در سطح مناطق روستایی، کمک به عمران و آبادانی و رشد اقتصادی روستاها، کمک به اجرای برنامه‌های عمرانی و خدماتی دولت در مناطق روستایی و جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها، وزارت تعاون به برنامه‌ریزی و اقدام جهت تشکیل شرکت‌های تعاونی روستایی نمود (محمدی، ۱۳۹۱: ۲۹). این شرکت‌ها با عضویت افراد علاقمند و واجد شرایط روستا تشکیل می‌گردد. تأمین نیازها و مایحتاج عمومی، کارآفرینی و ایجاد اشتغال، اجرای طرح‌های عمرانی، ایجاد واحدهای تولیدی و خدماتی، خدمات آموزشی و مواردی از این دست، بخشی از فعالیتهای این تعاونی‌ها با مشارکت مردم به‌شمار می‌رود (وزارت تعاون، ۱۳۸۷: ۱).

بنا به تعریف، شرکت تعاونی روستایی شرکتی است که با عضویت ساکنین واجد شرایط یک یا چند روستا به منظور تحقق اهداف مورد نظر تشکیل می‌گردد (محمدی، ۱۳۹۱: ۲۲). طالب (۱۳۸۷) بیان می‌کند که تعاون بزرگ‌ترین تأمین‌کننده منافع و مؤثرترین نظامی است که می‌توان در مقابل نظام عدم تحرک و جمود ارائه کرد. تعاون بر این باور و مروج آن است که دولت باید افراد انسانی را کنترل و بر آنها حکومت کند، اما این افراد انسانی می‌توانند و باید در زمینه تولید ثروت و رفع نیازمندی‌های اقتصادی خود مشارکت، نظارت و مراقبت داشته باشند. همچنین، عباسی (۱۳۸۸) بر این باور است که بخش تعاون می‌تواند با ایجاد و توسعه کارآفرینی، در راستای ایجاد فضای مناسب برای افزایش منابع ملی، کاهش نرخ بیکاری، تعادل ساختاری و توسعه روستاها، گامی مثبت بردارد. بر اساس تعریفی که دفتر تشکیل و توسعه تعاونی‌ها ارائه داده است اهداف تعاونی‌های روستایی عبارتند از (وزارت تعاون، ۱۳۸۷: ۲): توسعه عدالت اجتماعی و مبارزه با فقر در جامعه؛ ایجاد و تقویت روحیه مشارکت و همیاری در بین روستاییان؛ کاهش مهاجرت روستاییان به شهرها؛ ایجاد و تقویت اندیشه تعاون در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی روستا؛ ارتقای سطح آموزش، بهداشت، اقتصاد، تحرک و شادابی در جامعه روستایی و مشارکت روستاییان در اداره

روستا و کاهش تصدی دولت.

موانع و مشکلاتی فراروی تعاونی‌های روستایی وجود دارد که در زیر به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود: هاشمی و همکاران (۱۳۹۰) معتقدند آنچه در تعاونی‌های ایران دیده می‌شود، غالباً فقط عضویت در تعاونی بوده است و عملاً تعاونی‌های تشکیل شده مانند تعاونی‌های روستایی و تعاونی‌های تولید کشاورزی بدون باور عمیق و آگاهانه پس از مدتی از مسیر خود منحرف شده و اعضا ترجیح داده‌اند که به فعالیت‌های خصوصی باز گردند و به نوعی از تعاونی‌های تشکیل شده دلسرد شده‌اند. از سوی دیگر تحولات عصر حاضر در عرصه‌های گوناگون مانند اقتصاد، فرهنگ و روابط اجتماعی، موجب شده است که تعاونی‌ها در این دوران با شرایط جدیدی روبرو شوند به طوری که بدون سازگاری با آن‌ها نمی‌توانند به حیات خود ادامه دهند؛ تعاونی‌ها به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه با مشکلاتی چون عدم تطبیق انتظارات، عدم شفافیت سیاست‌گذاری‌ها، فقدان شرایط استاندارد محیطی و افزایش غیرطبیعی تعاونی‌ها به لحاظ کمی مواجه‌اند (عباسی و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۰-۷۱). در واقع در کشور ما، تعاون و گرایش به تعاونی بیشتر نه از روی نیاز و آگاهی بلکه به دلیل برخورداری از منافع موجود و کوتاه‌مورد توجه قرار گرفته است.

امینی و رضایی (۱۳۸۵) در مجموع نتایج پژوهش‌های گوناگون در ایران در حوزه بررسی عملکرد شرکت‌های تعاونی و عوامل مؤثر در آن نشان می‌دهد که این شرکت‌ها عموماً عملکرد ناموفقی داشته‌اند. رضایی و همکاران (۱۳۹۰) در این زمینه تأکید دارند که به دلیل وجود برخی مسائل و مشکلات فراروی تعاونی‌های روستایی در ابعاد مختلف اعم از ساختاری، محیطی، آموزشی، قانونی و غیره، این تعاونی‌ها نتوانسته‌اند در مسیر و قالب پیش‌بینی شده حرکت نموده و به اهداف مشخص شده در سند چشم‌انداز بیست ساله کشور دست یابند.

در خصوص شناسایی عوامل مختلف درون سازمانی و برون سازمانی مؤثر در فعالیت تعاونی‌ها مطالعات مختلفی صورت گرفته است که به طور مختصر در جداول زیر معرفی می‌گردند:

گروهی از عوامل و مسائلی که در فعالیت شرکت‌های تعاونی مؤثر و دارای نقش می‌باشند به عنوان "عوامل درون سازمانی" شناخته شده‌اند که به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر چگونگی فعالیت تعاونی‌ها تأثیرگذار می‌باشند، بنابراین بسیاری از تحقیقات انجام شده در خصوص این عوامل و چگونگی تأثیر آن‌ها بوده است. بیشتر این عوامل بر روی عوامل درونی و نزدیک به شرکت تأثیرگذار بوده‌اند. با توجه به گستردگی عوامل درون سازمانی و تأثیرات آنها، تحقیقات بسیاری در مورد آن‌ها صورت گرفته است. فهرستی از عوامل درون سازمانی مؤثر در فعالیت تعاونی‌ها مستخرج از برخی مطالعات به شرح زیر است: سطح دانش فنی، عملکرد در واحد هکتار، درآمد خالص، دسترسی به نهاده‌ها و اخذ وام بانکی (کیانی‌مهر، ۱۳۷۹)، آموزش همه ارکان تعاونی از جمله هیأت مدیره و بازرسان (امینی و صفری‌شال، ۱۳۸۱)، ضعف بنیه مالی، فقدان نظم و انضباط سازمانی و ضوابط منطقی، فقدان فن‌آوری و تکنولوژی

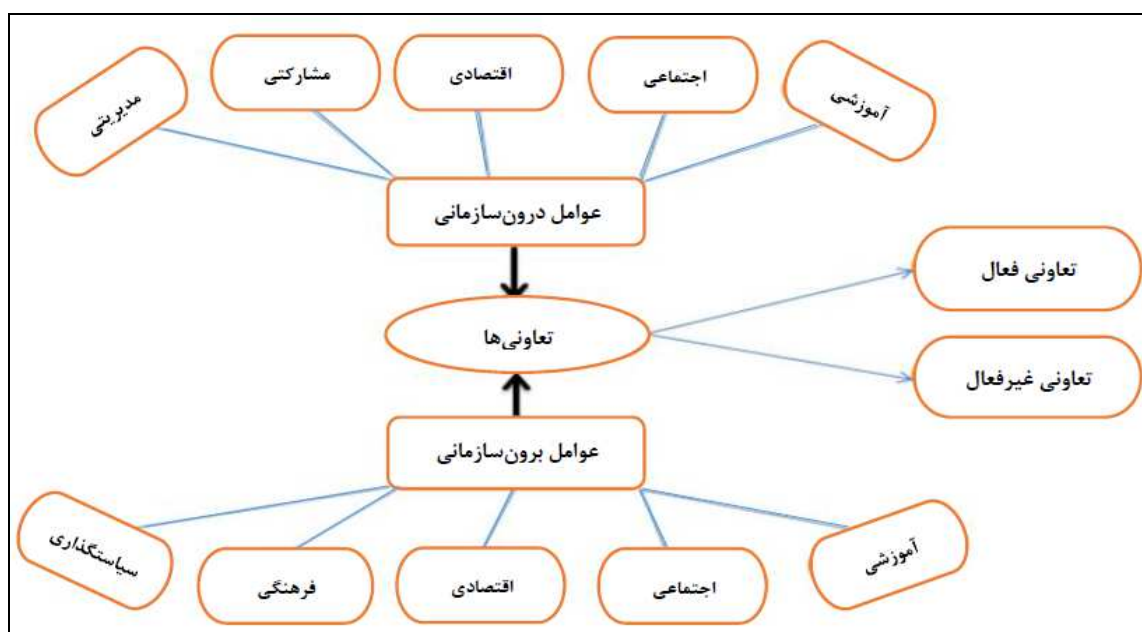
مدرن، پایین بودن سطح تحصیلات مدیران صف و ستاد و فقدان آموزش در تمامی جنبه‌های تعاون (وحیدزاده، ۱۳۸۳)، اعتماد کم یا بی‌اعتمادی اعضا نسبت به ارکان شرکت تعاونی و عدم شرکت فعال اعضا در مجمع عمومی (سعدی و همکاران، ۱۳۸۶)، عوامل فردی، سابقه عضویت، سن، سواد و درآمد اعضای تعاونی، جذب مشتری و بازاریابی، تسلط مدیر بر امور مالی و حسابداری (ایوانی، ۱۳۸۶)، درآمد و سطح تحصیلات اعضا (بریمانی و امانی، ۱۳۹۲)، تقویت بنیه مالی و استفاده از نیروهای کارآمد بر ارتقای بهره‌وری تعاونی‌های مصرف (زرانزاد و شریفی، ۱۳۸۷)، ویژگی‌های فردی مدیران نظیر سن، میزان تحصیلات، سابقه مدیریت و میزان رضایت اعضا از عملکرد تعاونی‌های روستایی در افزایش اشتغال، تعداد اعضا و افزایش سرمایه، رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود داشته و همچنین شیوه‌های تصمیم‌گیری مدیران (دیزاوندی و همکاران، ۱۳۸۹)، عدم پایبندی به اصول تعاون و نبود مدیران مقتدر در بین اعضا (Bhuyan, 2000)، شناخت اعضا از اصول تعاون و پایبندی به آن، حداقل سود و خدمات بهتر، آزادی عضویت و رعایت انصاف و عدالت (John & Green, 2001)، عمیق‌تر شدن فهم اعضای تعاونی‌ها از ارزش و اصول تعاون (Amodeo, 2001) و سرمایه، یکپارچه‌سازی، آموزش و پژوهش، مدیریت، قانون و ممیزی (Özdemir, 2005).

گروهی از عوامل و مسائلی که در موفقیت و عدم موفقیت شرکت‌های تعاونی مؤثر و دارای نقش است به عنوان "عوامل برون سازمانی" شناخته شده‌اند که به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر چگونگی فعالیت تعاونی‌ها تأثیر گذار است؛ بنابراین بسیاری از تحقیقات انجام شده در خصوص این عوامل و چگونگی تأثیر آنها بوده است. بیشتر این عوامل بر روی عوامل بیرونی و دور از شرکت تأثیرگذار بوده‌اند. البته ذکر این نکته لازم و ضروری است که با توجه به وابستگی کمی که این عوامل دارند شاید بسیاری از این عوامل در کنترل شرکت نبوده و بنابراین کار زیادی در رابطه با بهبود و تأثیر آنها بایستی انجام شود. با توجه به گستردگی عوامل برون سازمانی و تأثیرات آنها تحقیقات بسیاری در مورد آنها صورت گرفته است. فهرستی از عوامل برون سازمانی مؤثر در فعالیت تعاونی‌ها مستخرج از برخی مطالعات به شرح زیر است:

ضعف کارشناس استان، عدم احتساب تورم در ارائه طرح‌های توجیهی، عدم نظارت بر طراحی اولیه فضاها در زمان ساخت کارگاه و خرید و نصب تجهیزات، بی‌توجهی به وضعیت عمومی، فرهنگی، اجتماعی و نیازهای تولیدی منطقه، وجود دستگاه‌های مزاحم، ضعف اطلاعات متقاضیان، ضعف مدیریت و توان مالی مجریان (دل‌انگیزان، ۱۳۸۵)، عوامل روانشناختی و انگیزشی، محیط توانمندساز و توانایی‌های مدیریتی و ارتباطی و توانمندی‌های بازاریابی و بازاریابی فرآورده‌ها (شعبانعلی فمی و همکاران، ۱۳۸۵)، آموزش و ترویج تعاون در جامعه (رنجبر و منفردی راز، ۱۳۸۶)، عوامل اجتماعی (اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی)، سطح تحصیلات و سن پاسخگویان (ترابی و همکاران، ۱۳۸۹)، حمایت مالی دولت (هادیزاده بزاز و همکاران، ۱۳۹۲)،

فرآیند مدیریت تعاونی، دسترسی به اعتبارات و وام‌ها و توسعه دوره‌های آموزشی (Allahyari, 2008)، بین‌المللی کردن شرکت‌های کوچک و متوسط، وابسته به ویژگی‌های عینی (دانش و تجربه) و غیرعینی مدیران عامل تعاونی‌ها (Hotchinson et al., 2006)، تأمین نیازهای آموزشی پیچیده در صنایع نوین کشاورزی (Stalder, 2008) و نبود همبستگی میان اعضا، فقدان سرمایه‌گذاری، پایین بودن سطح سواد اعضا و مدیران تعاونی فروش محصولات در خارج از تعاونی، فقدان مدیر واجدالشرايط، ناکافی بودن حمایت‌های دولتی از نظر سرمایه‌گذاری (Unal, 2008).

در یک جمع‌بندی کلی می‌توان عوامل مؤثر بر فعالیت تعاونی‌های بخش کشاورزی را در دو دسته طبقه‌بندی نمود؛ عوامل درون سازمانی و عوامل برون سازمانی و بر همین اساس مواردی از قبیل: مشارکت‌پذیری اعضا، همکاری و قبول مسئولیت اعضا، اعتماد اعضا به ارکان شرکت تعاونی، نحوه اداره شرکت (مردم‌سالارانه یا استبدادی)، بنیه مالی، میزان سرمایه، انتظارات اعضا از تعاونی، میزان هزینه‌های اجرایی و بعضی مسائل و موارد دیگر را عوامل درون سازمانی؛ همچنین وجود قوانین مشخص در مورد تعاونی‌ها، توجه به بازاریابی، گرایش تعاونی‌ها به دولت، آموزش اعضا تعاونی، گرایش تعاونی‌ها به ارائه خدمات، تخصص، تحصیلات، آموزش شغلی کارکنان، نظارت و مشاوره مسئولان و عوامل دیگر از این قبیل را عوامل برون سازمانی عنوان نمود. البته، هر زیرمجموعه عوامل درون سازمانی و برون سازمانی نیز با توجه به ماهیت خود، قابل دسته‌بندی به گروه‌های مختلف هستند. براین اساس، چارچوب مفهومی و الگوی پیشنهادی زیر برای اجرای این تحقیق ارائه می‌گردد (شکل ۱ و جدول ۱).

شکل شماره (۱): چارچوب مفهومی پژوهش با توجه به مطالعات انجام شده

جدول شماره (۱): فهرست عوامل مؤثر در فعالیت تعاونی‌ها با توجه به مطالعات انجام شده

عوامل	درون سازمانی	برون سازمانی
آموزشی	توجه به برنامه‌های آموزشی و توانمندسازی مدیر عامل و هیأت مدیره	میزان توجه ادارات جهاد کشاورزی و تعاون به ترویج اصول تعاون
اجتماعی	اعتماد اعضا نسبت به مدیر عامل و نسبت به وعده‌های مسئولین	مشارکت و انسجام اجتماعی مردم و همکاری نهادهای دولتی و غیردولتی با تعاونی
اقتصادی	توجه به بازاریابی محصولات و توجه به مصرف وام‌های دریافتی در راستای اهداف تعاونی	کمک‌های بلاعوض دولت به تعاونی
مشارکتی	مشارکت اعضا در جلسات و مشارکت و همکاری اعضا با مدیرعامل	-
مدیریتی	تعداد افراد مناسب جهت اداره تعاونی و استفاده از تکنولوژی‌های نوین توسط مدیر عامل	-
فرهنگی	-	میزان اطلاعات افراد جامعه در مورد تعاونی‌ها و توجه نهادهای آموزشی جامعه به آموزش تعاون
سیاستگذاری	-	وجود برخی قوانین بازدارنده و حمایت اقتصادی اتحادیه از تعاونی‌ها

۳) روش تحقیق

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل آن، به تناسب مراحل پژوهش از روش‌های تحقیق کمی یا کیفی بهره گرفته شده است. در ابتدا با یک مطالعه تحلیلی و مرور منابع ثانویه، عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌ها به صورت مبسوط مشخص گردید. البته، با توجه به اصل محلی‌گرایی، نمی‌توان یک سری عوامل کلی و مشخص را در نظر گرفت و آن را به تمام نقاط کشور تعمیم داد. بنابراین، در بخش اول مطالعه میدانی پژوهش، یک مطالعه به روش دلفی و با مشارکت کارشناسان تعاونی بخش کشاورزی شهرستان و مدیران عامل و اعضا هیأت مدیره تعاونی‌های مختلف انجام گردید تا مهم‌ترین عوامل مؤثر بر فعال و غیرفعال شدن تعاونی‌های بخش کشاورزی در شهرستان بویراحمد مشخص شده و گروه‌بندی گردید. مقایسه نتایج مطالعه میدانی و مطالعه دلفی باعث شد مجموعه جامعی از کلیه عوامل تأثیر گذار بر فعالیت و عدم فعالیت تعاونی‌های بخش کشاورزی شهرستان شناسایی شود.

در مرحله دوم میدانی پژوهش که به روش کمی - پیمایشی انجام شد، به کمک پرسشنامه/ مصاحبه ساختارمند، نظرات اعضای هیأت مدیره، مدیران عامل و بازرسان تعاونی‌های مختلف در مورد وضعیت عوامل مورد نظر در تعاونی‌های مربوطه جمع‌آوری شد. پس از جمع‌آوری پاسخ‌ها مهم‌ترین عوامل مؤثر بر موفقیت و فعالیت تعاونی‌های فعال و غیرفعال شناسایی و این عوامل از نظر اهمیت و چگونگی تأثیر، مقایسه و اولویت‌بندی گردید.

در این پژوهش از روایی صوری جهت تعیین اعتبار و روایی پرسشنامه استفاده شده است. برای مشخص نمودن اعتبار صوری پرسشنامه‌های تحقیق از نظرات اساتید توسعه روستایی دانشگاه یاسوج و اساتید ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه شیراز و همچنین کارشناسان سازمان‌های جهاد کشاورزی و تعاون استان کهگیلویه و بویراحمد بهره گرفته شده است. همچنین، در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی ابزار پژوهش مطالعه‌ی پیش‌آهنگ در خارج از جامعه آماری در شهرستان سپیدان از توابع استان فارس انجام گرفت.

جامعه آماری این مرحله از پژوهش، اعضای هیأت مدیره، مدیران عامل و بازرسان شرکت‌های تعاونی فعال و غیرفعال بخش کشاورزی در سطح شهرستان بویراحمد بوده‌اند. نظر به اینکه در سطح شهرستان بویراحمد تعداد ۳۴۸ شرکت در بخش کشاورزی دایر است، تعداد اعضا هیأت مدیره، مدیران عامل و بازرسان این شرکت‌ها در حدود ۲۴۳۶ نفر بوده که جامعه آماری پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهند (واحد آمار سازمان تعاون استان کهگیلویه و بویراحمد، ۱۳۹۱). جهت تعیین نمونه‌های آماری مورد پژوهش در این مرحله از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شد، بر این اساس در ابتدا با استفاده از جدول نمونه‌گیری تصادفی کرجسی و مورگان (Patten, 2002) حجم نمونه ۳۸۵ نفر برای جامعه آماری فوق مشخص گردید. سپس با در نظر گرفتن نسبت بین جمعیت تعاونی‌های فعال، غیرفعال، هیأت مدیره، مدیران عامل، بازرسان و نرخ افت پاسخ‌ها، نمونه مورد نظر مشخص گردید. بنابراین، نمونه‌گیری از نوع طبقه بندی تصادفی با انتساب متناسب است.

۴) یافته‌های تحقیق

یافته‌های حاصل از تحلیل توصیفی ویژگی‌های پاسخگویان بیانگر این است که میانگین سنی آنها ۴۰/۵ سال، میانگین تعداد اعضای خانواده ۴/۰۸ نفر و میانگین سابقه کار ۷/۱ سال است. همچنین بیشتر پاسخگویان مرد (۸۵/۲ درصد) و دارای تحصیلات راهنمایی (۳۳/۸ درصد) بودند. جداول ۲ و ۳، نتایج تحلیل توصیفی ویژگی‌های پاسخگویان را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۲): تحلیل توصیفی ویژگی‌های پاسخگویان (متغیرهای کمی)

متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
سن	۲۲	۷۸	۴۰/۵	۱۲/۰۷
تعداد اعضای خانواده	۱	۱۱	۴/۰۸	۱/۵۳
سابقه کار	۲	۲۵	۷/۱	۲/۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

جدول شماره (۳): تحلیل توصیفی ویژگی‌های پاسخگویان (متغیرهای کیفی)

متغیر	شرح	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۳۲۸	۸۵/۲
	زن	۵۷	۱۴/۸
میزان تحصیلات	بی‌سواد	۲۵	۶/۵
	ابتدایی	۹۰	۲۳/۴
	راهنمایی	۱۳۰	۳۳/۸
	متوسطه	۷۸	۲۰/۲
	عالی	۶۲	۱۶/۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

برای مقایسه وضعیت عوامل درون سازمانی در بین تعاونی‌های فعال و غیرفعال، از آزمون t مستقل استفاده شد. همانگونه که جدول شماره (۴) نمایش می‌دهد، در بین عوامل درون سازمانی مورد نظر، میانگین عوامل اجتماعی، اقتصادی، مشارکتی و مدیریتی در تعاونی‌های فعال و غیرفعال با یکدیگر اختلاف معنی‌داری دارد و نشانگر تأثیر این عوامل در فعال شدن و غیرفعال شدن تعاونی‌های مورد پژوهش است. در مورد عوامل آموزشی درون سازمانی، با توجه به اینکه بین میانگین این عامل در تعاونی‌های فعال و غیرفعال اختلاف معنی‌داری وجود ندارد، بیانگر این موضوع است که این عوامل در فعال و غیرفعال بودن تعاونی‌ها مورد پژوهش تأثیری نداشته است.

جدول شماره (۴): مقایسه میزان عوامل درون سازمانی در تعاونی‌های فعال و غیرفعال

متغیر	میانگین* تعاونی فعال	انحراف معیار	میانگین تعاونی غیرفعال	انحراف معیار	آماره t	sig
عوامل اجتماعی	۳/۳۲۶	۱/۲۴۵	۳/۱۸۱	۱/۳۴۱	۸/۳۴۴	۰/۰۰۰
عوامل مشارکتی	۳/۲۲۳	۱/۶۷۳	۳/۰۲۳	۱/۹۷	۱۱/۲۳	۰/۰۰۰
عوامل اقتصادی	۲/۹۸۶	۱/۳۴۲	۲/۵۶۴	۱/۷۸۱	۹/۵۶۱	۰/۰۰۰
عوامل آموزشی	۲/۸۴۳	۱/۲۲۴	۲/۸۷۳	۱/۲۲۱	۰/۶۲۱	N.S
عوامل مدیریتی	۳/۱۴۱	۱/۷۵۸	۳/۰۱۵	۱/۶۶۱	۵/۷۷	۰/۰۰۰

N.S = No Significant

* دامنه: ۱ تا ۵

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

به منظور مقایسه میزان تأثیر عوامل برون سازمانی بر فعال و غیرفعال شدن تعاونی‌های مورد مطالعه نیز از آزمون t مستقل استفاده گردید که نشان داد در بین عوامل برون سازمانی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، عوامل سیاستگذاری و عوامل آموزشی در تعاونی‌های فعال و تعاونی‌های غیرفعال اختلاف معنی‌داری وجود دارد و به نوعی مبین تأثیر این عوامل در فعال یا غیرفعال بودن تعاونی‌ها است. اما، عواملی مانند عوامل اقتصادی برون سازمانی در تعاونی‌های فعال و تعاونی‌های غیرفعال اختلاف معنی‌داری ندارند؛

بنابراین این عامل تأثیری در فعال یا غیرفعال بودن تعاونی‌ها نداشته است (جدول ۵).

جدول شماره (۵): مقایسه میزان عوامل برون سازمانی در تعاونی‌های فعال و غیرفعال

متغیر	میانگین* تعاونی فعال	انحراف معیار	میانگین تعاونی غیرفعال	انحراف معیار	آماره t	sig
عوامل اجتماعی برون سازمانی	۳/۲۳۴	۱/۷۸۵	۳/۰۱۲	۱/۹۶۷	۵/۸۶۷	۰/۰۰۰
عوامل سیاستگذاری برون سازمانی	۳/۲۱۶	۱/۶۵۴	۳/۱۰۸	۱/۸۷۶	۷/۶۷۴	۰/۰۰۰
عوامل آموزشی برون سازمانی	۳/۰۲۱	۱/۷۵۶	۳/۰۰۳	۱/۹۷۶	۴/۸۵۶	۰/۰۰۰
عوامل اقتصادی برون سازمانی	۲/۸۶۱	۱/۳۴۲	۱/۸۴۲	۱/۳۳۴	۰/۹۱۲	N.S
عوامل فرهنگی برون سازمانی	۳/۰۱۱	۱/۴۵۶	۲/۷۸۶	۱/۷۶۳	۸/۶۳۴	۰/۰۰۰

N.S = No Significant

منبع: یافته‌های پژوهش * دامنه: ۱ تا ۵

یکی از بررسی‌ها و آزمون‌های محاسبه شده در خصوص نظرات و دیدگاه‌های پاسخگویان این است که آیا میان نظرات و پاسخ‌های داده شده پاسخگویان از نظر جنبه‌های مختلف از قبیل سن، جنس، میزان تحصیلات، سابقه عضویت در تعاونی و موارد دیگر تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ برای مقایسه گروه‌های دوگانه از آزمون تی. تست مستقل و برای گروه‌های چند گانه از آزمون تحلیل واریانس استفاده شده است. جهت مقایسه میانگین سازه‌های مذکور در بین گروه‌های دوگانه (داشتن/ نداشتن سمت در تعاونی) از آزمون تی. تست مستقل استفاده شد. بر اساس تحلیل‌های انجام گرفته، بین آنهایی که در تعاونی‌ها سمت دارند و آنهایی که ندارند، از لحاظ عوامل اجتماعی، مشارکتی و مدیریتی درون سازمانی و عوامل اجتماعی برون سازمانی تفاوت معنی‌داری ملاحظه شد، اما از لحاظ عوامل اقتصادی و آموزشی درون سازمانی و همچنین عوامل اقتصادی، سیاستگذاری، فرهنگی و آموزشی برون سازمانی تفاوت آنها معنی‌دار نشد (جدول ۶).

جدول شماره (۶): مقایسه میانگین متغیرها بین گروه‌های دوگانه از آزمودنی‌ها - آزمون تی تست مستقل

عوامل برون سازمانی					عوامل درون سازمانی					عنوان	
آموزشی	فرهنگی	سیاستگذاری	اقتصادی	اجتماعی	آموزشی	مشارکتی	مدیریتی	اقتصادی	اجتماعی	بلی	سمت در تعاونی
۲/۹۵	۳/۰۱	۲/۰۵	۲/۳۱	۲/۲۰	۲/۹۷	۲/۳۶	۱/۸۱	۲/۶۹	۳/۲۵۵	بلی	تعاونی
۲/۸۶	۲/۸۰	۱/۹۹	۲/۰۲	۱/۸۳	۲/۹۱	۲/۰۰	۱/۴۲	۲/۷۲	۲/۹۲۳	خیر	تعاونی
۰/۷۰۴	۱/۹۴۲	۰/۴۲۳	۱/۲۷۵	۳/۵۰۸	۰/۳۴۱	۲/۳۴	۲/۲۰۲	۰/۲۴۴	۲/۲۲۱	T	
۰/۴۸۳	۰/۰۶۶	۰/۶۷۳	۰/۲۰۵	۰/۰۰۰*	۰/۷۳۴	۰/۰۲۱*	۰/۰۳*	۰/۸۰۸	۰/۰۲۸*	P	

* $P \leq 0.05$

برای مقایسه میانگین متغیرهای مستقل و وابسته در بین گروه‌های مختلف از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد و جهت مشخص نمودن اینکه آیا بین گروه‌های مختلف نیز تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ از آزمون تعقیبی توکی استفاده شد. با توجه به جدول شماره (۷) در خصوص عوامل اجتماعی درون سازمانی بین گروه اول و دوم یعنی افراد بی‌سواد و ابتدایی، همچنین بین گروه ابتدایی با گروه‌های دیگر اختلاف معنی‌داری وجود دارد در مورد سایر گروه‌ها اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. در مورد عوامل اقتصادی درون سازمانی نیز مانند عوامل اجتماعی درون سازمانی است. بنابراین، می‌توان عنوان نمود که تغییر این عوامل و میزان تأثیرگذاری آنان تا سطح ابتدایی متغیر بوده و در سطح تحصیلات بالاتر تأثیر ندارد. در مورد عوامل مدیریتی درون سازمانی نیز با توجه به جدول ذکر شده بین گروه اول و دوم اختلاف معنی‌دار بوده اما، بین گروه اول و سوم و دوم و سوم اختلاف معنی‌دار نبوده در مورد گروه با تحصیلات ابتدایی با گروه‌های متوسطه و عالی اختلاف معنی‌دار نبوده و سایر گروه‌ها اختلاف معنی‌دار ناست.

در مورد عوامل مشارکتی درون سازمانی، فرهنگی برون سازمانی، سیاستگذاری برون سازمانی و اقتصادی برون سازمانی اختلاف معنی‌داری در بین گروه‌های تحصیلی وجود ندارد. در مورد عوامل آموزشی درون سازمانی بین گروه‌های ابتدایی و متوسطه و عالی اختلاف معنی‌داری وجود دارد اما، در مورد سایر گروه‌ها اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. در مورد عوامل اجتماعی برون سازمانی با توجه به آزمون تعقیبی انجام شده بین گروه‌های با تحصیلات ابتدایی و دیگر گروه‌ها اختلاف معنی‌داری وجود دارد؛ همچنین بین دیگر گروه‌ها در مورد عوامل اجتماعی برون سازمانی اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. بنابراین می‌توان عنوان نمود که فقط از نظر افرادی با تحصیلات کم عوامل اجتماعی برون سازمانی نسبت به گروه‌های دیگر تأثیر دارد. در مورد عوامل آموزشی برون سازمانی تنها بین گروه‌های با تحصیلات ابتدایی و متوسطه اختلاف معنی‌دار نبوده و در دیگر گروه‌ها این اختلاف معنی‌دار نبوده است.

جدول شماره (۷): تحلیل واریانس عوامل مختلف درون و برون سازمانی بر حسب سطح تحصیلات

P	F	میانگین‌ها					عنوان
		عالی	متوسطه	راهنمایی	ابتدایی	بی‌سواد	
۰/۰۰۱*	۹/۶۶	۲/۲۶ ^a	۲/۵۱ ^a	۲/۴۰ ^a	۱/۵۰ ^b	۲/۳۹ ^a	اجتماعی درون سازمانی
۰/۰۰۱*	۱۳/۶۶	۲/۳۵ ^a	۲/۶۲ ^a	۲/۳۲ ^a	۱/۳۲ ^b	۲/۱۷ ^a	اقتصادی درون سازمانی
۰/۰۰۱*	۱۱/۷۲	۲/۳۰ ^a	۲/۴۰ ^a	۲/۱۶ ^{ab}	۱/۲۷ ^b	۲/۳۱ ^a	مدیریتی درون سازمانی
۰/۱۸۹	۱/۷۹	۲/۲۸ ^a	۲/۶۹ ^a	۲/۲۹ ^a	۱/۴۲ ^a	۲/۴۶ ^a	مشارکتی درون سازمانی
۰/۰۴۳*	۵/۰۹	۲/۶۱ ^a	۲/۶۰ ^a	۲/۳۲ ^{ab}	۱/۴۳ ^b	۲/۴۴ ^{ab}	آموزشی درون سازمانی
۰/۰۲۴*	۳/۶۲	۳/۳۲ ^a	۳/۷۱ ^a	۳/۳۷ ^a	۲/۹۰ ^b	۳/۶۵ ^a	اجتماعی برون سازمانی
۰/۲۱۳	۱/۳۳	۲/۲۶ ^a	۲/۶۹ ^a	۲/۴۳ ^a	۱/۴۲ ^a	۲/۴۶ ^a	اقتصادی برون سازمانی
۰/۱۴	۲/۱۹	۲/۲۷ ^a	۲/۴۹ ^a	۲/۳۹ ^a	۱/۴۹ ^a	۲/۲۷ ^a	فرهنگی برون سازمانی
۰/۰۹	۲/۰۱	۳/۳۹ ^a	۳/۶۳ ^a	۳/۴۸ ^a	۳/۰۳ ^a	۳/۳۶ ^a	سیاستگذاری برون سازمانی
۰/۰۳۵*	۴/۳۱	۲/۲۶ ^{ab}	۲/۷۸ ^a	۲/۲۷ ^{ab}	۱/۳۵ ^b	۲/۲۵ ^{ab}	آموزشی برون سازمانی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴. * حروف مشترک در هر ردیف بیانگر عدم وجود اختلاف معنی‌دار است

به منظور تبیین میزان تغییرات واریانس فعالیت تعاونی‌های بخش کشاورزی شهرستان بویراحمد از روی متغیرهای مستقل از روش رگرسیون لجستیک استفاده شد. با این روش احتمال فعال یا غیرفعال بودن تعاونی‌های بخش کشاورزی شهرستان بویراحمد از توابع استان کهگیلویه و بویراحمد محاسبه گردید. نتایج این تحلیل آماری در جدول (۸) ارائه شده است. همانگونه که در جدول (۸) مشاهده می‌شود، مقدار χ^2 دو و همچنین سطح معنی‌داری به دست آمده مدل ($p=0/000$) نشان دهنده‌ی معنی‌داری تأثیر متغیرهای مستقل و ارتباط آن‌ها با متغیر وابسته در سطح ۹۹ درصد بوده است.

جدول شماره (۸): خلاصه رگرسیون لجستیک پیش‌بینی کننده‌ی عوامل مؤثر بر فعال و غیرفعال شدن تعاونی‌ها

ضریب همبستگی Nagelkerke	ضریب همبستگی COX & Snell	۲- برابر لگاریتم درست‌نمایی	سطح معنی‌داری (p)	درجه آزادی (df)	کای‌دو (χ^2)
۰/۴۱۲	۰/۲۳۱	۲۷۱/۲۴۴	۰/۰۰۱	۲۰	۱۱۲/۲۶۶

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

با توجه به محاسبات انجام شده و نتایج به دست آمده از لحاظ آماری در خصوص معنی‌داری و عدم معنی‌داری اثر متغیرهای مستقل مورد بررسی بر متغیر وابسته، مشاهده می‌شود از میان بیست عامل پیش‌بینی کننده‌ی احتمال فعالیت تعاونی‌های بخش کشاورزی شهرستان بویراحمد، یازده عامل که عبارتند از: اعتماد اعضا نسبت به مدیر عامل، اعتماد مدیر عامل نسبت به اعضا، احترام و اعتماد بین اعضا تعاونی با سایرین، بنیه مالی تعاونی، مشارکت اعضا در افزایش سرمایه و سرمایه‌گذاری، استفاده مدیرعامل از فن‌آوری و تکنولوژی، توجه جهاد کشاورزی و اداره تعاون به آموزش اعضا، مشارکت و انسجام اجتماعی مردم، کمک دولت به صورت وام و تسهیلات به تعاونی، اطلاعات افراد جامعه در مورد تعاونی و وجود یک سازمان و مرکز دولتی جهت هدایت و حمایت از تعاونی و تعاون از جمله عوامل درون سازمانی و برون سازمانی که در فعالیت تعاونی‌ها مؤثر بودند و وارد مدل شده است. به عبارت دیگر، این سازه‌ها و متغیرهای مستقل، به عنوان سازه‌های پراهمیت در پیش‌بینی فعالیت تعاونی‌های مورد تحقیق و بررسی شناسایی شده‌اند (که بیش از ۰/۴۱ از موفقیت تعاونی‌ها توسط این موارد تبیین شده است) و اثر سایر متغیرهای مورد بررسی بر متغیر وابسته از لحاظ آماری معنی‌دار نبوده است (جدول ۹).

جدول شماره (۹): نتایج رگرسیون لجستیک بر آورد اثر تعیین کننده‌های فعالیت تعاونی‌ها

فاصله اطمینان (C.I.) %۹۵	نسبت شانس	سطح معنی‌داری	Wald	خطای استاندارد (S.E.)	ضریب B	سازه‌ها
۱/۳۵۹ - ۳/۵۴۲	۲/۱۰۳	۰/۰۰۳*	۶/۸۵۴	۰/۲۵۸	۰/۷۹۹	اعتماد اعضا نسبت به مدیر عامل
۱/۶۹۸ - ۳/۴۳۹	۲/۱۶۴	۰/۰۱۳*	۸/۳۹۸	۰/۱۲۸	۰/۶۹۸	اعتماد مدیر عامل نسبت به اعضا
۰/۹۶۵ - ۲/۲۳۱	۱/۴۶۷	۰/۰۷۳	۳/۲۱۰	۰/۲۱۴	۰/۳۸۳	عضویت آزاد در تعاونی برای همه
۰/۷۱۲ - ۲/۵۴۶	۱/۳۴۷	۰/۳۶۰	۰/۸۳۸	۰/۳۲۵	۰/۲۹۸	تمایل اعضا امور به روش تعاونی
۱/۱۱۰ - ۳/۴۸۸	۱/۹۶۸	۰/۰۲۰*	۵/۳۷۴	۰/۲۹۲	۰/۶۷۷	بنیه مالی تعاونی
۱/۵۶۹ - ۳/۷۷۶	۲/۲۳۵	۰/۰۰۳*	۶/۷۴۵	۰/۳۲۳	۰/۶۷۵	مشارکت اعضا در سرمایه‌گذاری
۰/۹۹۸ - ۱/۰۲۱	۰/۹۸۹	۰/۲۴۸	۱/۳۵۶	۰/۰۳۲	۰/۰۲۱	توجه مسئولین به کیفی تعاونی
۱/۲۱۲ - ۳/۴۶۶	۱/۹۸۶	۰/۰۰۴*	۵/۳۷۷	۰/۳۶۵	۰/۵۴۳	استفاده مدیرعامل از تکنولوژی
۱/۹۸۹ - ۳/۴۶۷	۲/۱۱۲	۰/۰۰۲*	۷/۶۸۵	۰/۲۴۵	۰/۴۲۳	توجه جهاد و تعاون به آموزش اعضا
۱/۲۴۴ - ۳/۵۷۰	۱/۸۷۲	۰/۰۲۳*	۵/۶۴۳	۰/۳۸۴	۰/۵۸۱	مشارکت و انسجام اجتماعی مردم
۱/۴۶۵ - ۲/۹۸۹	۱/۹۹۶	۰/۰۰۴*	۷/۸۶۷	۰/۱۸۸	۰/۵۵۸	کمک دولت بصورت تسهیلات تعاونی
۰/۶۸۰ - ۲/۶۳۰	۱/۳۳۷	۰/۰۰۳*	۰/۷۰۹	۰/۳۴۵	۰/۵۰۶	اطلاعات افراد جامعه در مورد تعاونی
۱/۶۷۸ - ۲/۹۹۸	۲/۰۱۵	۰/۰۷۱	۴/۶۷۳	۰/۲۸۹	۰/۶۵۵	همکاری نهادهای دولتی با تعاونی
۱/۲۸۲ - ۳/۸۸۱	۲/۲۳۱	۰/۰۰۴*	۸/۰۵۹	۰/۲۷۸	۰/۶۲۱	احترام و اعتماد بین اعضا با سایرین
۰/۸۹۴ - ۲/۳۴۵	۱/۴۴۸	۰/۱۳۲	۲/۲۶۶	۰/۲۴۶	۰/۳۷۰	توجه تعاونی به مؤسسات فرهنگی
۰/۴۷۵ - ۱/۳۴۸	۰/۸۰۰	۰/۴۰۲	۰/۷۰۲	۰/۲۶۶	-۰/۲۲۳	استفاده مناسب از وام‌ها
۰/۷۱۶ - ۲/۲۴۶	۱/۲۶۸	۰/۰۶۱	۳/۶۶۳	۰/۲۹۲	۰/۲۳۷	گرایش اعضا به ارائه خدمات جاری
۱/۲۱۴ - ۶/۰۶۶	۲/۰۱۴	۰/۰۰۵*	۵/۹۲۰	۰/۴۱۰	۰/۶۲۲	وجود سازمان دولتی جهت تعاون
۰/۷۲۳ - ۱/۳۵۵	۰/۹۹۰	۰/۹۵۰	۰/۰۰۴	۰/۱۶۰	-۰/۰۱۰	توجه تعاونی به خواسته اقتصادی
۰/۹۵۸ - ۱/۰۱۸	۰/۹۸۸	۰/۴۱۷	۰/۶۶۰	۰/۰۱۵	-۰/۰۱۲	اختلاف و نزاع اعضا با سایرین
-	۰/۰۵۸	۰/۰۴۹	۳/۷۸۵	۱/۲۹۹	-۲/۵۹۱	مقدار ثابت

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

۵) نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر فعالیت تعاونی‌های بخش کشاورزی شهرستان بویراحمد انجام شد. بنابراین، هدف پژوهش، شناسایی عوامل درون و برون سازمانی مؤثر بر فعالیت این تعاونی‌ها بوده است. با توجه به تحلیل‌های معرفی شده در صفحه‌های قبل، مشخص گردید که به تفکیک در زمینه‌های مورد مطالعه، عوامل متعددی در فعالیت تعاونی‌های مورد نظر تأثیرگذارند که در حقیقت باعث موفقیت یا عدم موفقیت تعاونی‌های مورد مطالعه شده‌اند که این عوامل شامل عوامل اجتماعی درون سازمانی (اعتماد اعضا نسبت به مدیر عامل و نسبت به وعده‌های مسئولین)، عوامل اقتصادی درون

سازمانی (توجه به بازاریابی محصولات و توجه به مصرف وام‌های دریافتی در راستای اهداف تعاونی)، عوامل مشارکتی درون سازمانی (مشارکت اعضا در جلسات و مشارکت و همکاری اعضا با مدیرعامل)، عوامل مدیریتی درون سازمانی (تعداد افراد مناسب جهت اداره تعاونی و استفاده از تکنولوژی‌های نوین توسط مدیر عامل)، عوامل آموزشی درون سازمانی (توجه به برنامه‌های آموزشی و توانمندسازی مدیر عامل و هیأت مدیره)، عوامل اجتماعی برون سازمانی (مشارکت و انسجام اجتماعی مردم و همکاری نهادهای دولتی و غیردولتی با تعاونی)، عوامل اقتصادی برون سازمانی (کمک‌های بلاعوض دولت به تعاونی)، عوامل فرهنگی برون سازمانی (میزان اطلاعات افراد جامعه در مورد تعاونی‌ها و توجه نهادهای آموزشی جامعه به آموزش تعاون)، عوامل سیاست‌گذاری برون سازمانی (وجود برخی قوانین بازدارنده و حمایت اقتصادی اتحادیه از تعاونی‌ها) و عوامل آموزشی برون سازمانی (میزان توجه ادارات جهاد کشاورزی و تعاون به ترویج اصول تعاون) بودند.

در بین عوامل درون سازمانی مورد نظر، میانگین عوامل اجتماعی، اقتصادی، مشارکتی و مدیریتی در تعاونی‌های فعال و غیرفعال با یکدیگر اختلاف معنی‌داری داشتند که نشانگر تأثیر این عوامل در فعال شدن و غیرفعال شدن تعاونی‌های مورد پژوهش بوده است، اما در مورد عامل آموزشی درون سازمانی با توجه به اینکه بین میانگین این عامل در تعاونی‌های فعال و غیرفعال اختلاف معنی‌داری وجود نداشته است، این عامل تأثیری در فعال و غیرفعال بودن تعاونی‌ها مورد پژوهش ندارد. در بین عوامل برون سازمانی مورد نظر، میانگین عوامل اجتماعی، فرهنگی، سیاست‌گذاری و آموزشی در تعاونی‌های فعال و تعاونی‌های غیرفعال اختلاف معنی‌داری داشتند که نشان دهنده تأثیر این عوامل در فعال یا غیرفعال بودن تعاونی‌ها است، اما، عامل اقتصادی برون سازمانی در تعاونی‌های فعال و تعاونی‌های غیرفعال اختلاف معنی‌داری نداشت، بنابراین این عامل تأثیری در فعال یا غیرفعال بودن تعاونی‌ها ندارد.

در تحلیل عدم تأثیر عامل آموزشی درون سازمانی و تأثیر عامل آموزشی برون سازمانی می‌توان گفت که با توجه به این که معمولاً آموزش‌های برون سازمانی توسط افراد صاحب نظر و به صورت تخصصی‌تر انجام می‌گیرد، در نزد اعضای شرکت‌های تعاونی از اهمیت بیشتری برخوردارند و به دلیل توجه بالاتر شرکت‌کنندگان، نتیجه بهتری نیز دارند. همچنین، در تحلیل تأثیر عامل اقتصادی درون سازمانی و عدم تأثیر عامل اقتصادی برون سازمانی هم باید گفت که با توجه به ناچیز بودن کمک‌های بلاعوض دولتی، این عامل تأثیری در فعالیت تعاونی‌ها ندارد ولی توجه به بازاریابی محصولات و توجه به مصرف وام‌های دریافتی در راستای اهداف تعاونی به عنوان عامل اقتصادی درون سازمانی می‌تواند نقش بسیار زیادی در فعالیت اقتصادی تعاونی و در نتیجه موفقیت آن داشته باشد.

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که از لحاظ عوامل اجتماعی، مشارکتی و مدیریتی درون سازمانی و عوامل اجتماعی برون سازمانی تفاوت معنی‌داری بین آنها بی که در تعاونی‌ها سمت داشته‌اند و آنهایی که

سمت نداشته‌اند، وجود دارد که با توجه به ماهیت انسانی و مدیریتی این عوامل، حضور در سمت‌های مختلف در تعاونی می‌تواند تأثیر مثبتی بر روی ادراک اعضا از پیچیدگی‌های تعاون و شرکت‌های تعاونی داشته باشد. از لحاظ سطح تحصیلات هم، میانگین عوامل اجتماعی و اقتصادی درون سازمانی و عامل اجتماعی برون سازمانی در گروه ابتدایی با سایر گروه‌ها، تفاوت معنی داری نشان داد که می‌تواند حاصل سطح تحصیلات پایین آنها باشد. این تفاوت بین گروه بی‌سواد با سایر گروه‌ها وجود نداشت که تحلیل مذکور را بهتر نشان می‌دهد، به عبارت دیگر گروه بی‌سواد نظر گروه‌های راهنمایی، متوسطه و عالی را راحت‌تر پذیرفته است تا گروه ابتدایی.

همچنین بر اساس نتایج رگرسیون لجستیک، عوامل مشارکت اعضا در سرمایه‌گذاری، احترام و اعتماد بین اعضا با سایرین، اعتماد مدیر عامل نسبت به اعضا، توجه جهاد و تعاون به آموزش اعضا، اعتماد اعضا نسبت به مدیر عامل، همکاری نهادهای دولتی با تعاونی، وجود سازمان دولتی جهت تعاون بیشترین تأثیر را در موفقیت تعاونی‌ها داشته است که توجه به آنها می‌تواند در اولویت قرار گیرد. در نهایت با توجه به نتایج فوق، پیشنهادهای زیر جهت فعال نمودن تعاونی‌های غیرفعال بخش کشاورزی شهرستان بویراحمد ارائه می‌گردد:

- ارائه برنامه‌های آموزشی توسط افراد متخصص و صاحب نظر به اعضای شرکت‌های تعاونی؛
- همکاری سازمان‌های ذیربط مانند جهاد کشاورزی و سازمان تعاون برای حل مشکلات تعاونی‌های غیرفعال؛
- برگزاری دوره‌های آموزشی با رویکرد اقتصادی مانند بازاریابی محصولات تولیدی شرکت‌های تعاونی؛
- امتیاز قائل شدن برای افراد باسوادتر و تشویق اعضا کم سواد برای ادامه تحصیل (مثلاً می‌توان افراد باسوادتر را در سمت‌های مختلف استفاده کرد یا امکان سرمایه‌گذاری و داشتن سهام بیشتری برای آنها فراهم کرد)
- شفافیت بیشتر در فعالیت تعاونی و گزارش‌دهی متناوب مدیرعامل به اعضا که اعتماد طرفین را افزایش می‌دهد؛
- توجه بیشتر به جنبه‌های اجتماعی و انسانی در تعاونی‌ها؛
- برگزاری دوره‌های آموزشی با رویکرد مدیریت مشارکتی برای مدیران عامل و هیأت‌های مدیره شرکت‌های تعاونی.

۶ منابع

- امینی، امیرمظفر و مسعود رضانی، (۱۳۸۵)، بررسی عوامل مؤثر در موفقیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی مرغداران گوشتی استان اصفهان، فصلنامه تولید و فرآوری محصولات زراعی و باغی، سال ۱۰، شماره ۱، صص ۱۳۶-۱۲۱.

- امینی، امیر مظفر و رضا صفری شالی، (۱۳۸۱)، ارزیابی تأثیر آموزش در موفقیت شرکت‌های تعاونی مرغداران. مجله علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، سال ۶، شماره ۲، صص ۲۸-۱۷.
- انصاری، حمید، (۱۳۸۰)، نقش تعاونی‌ها در گذر از تولید معیشتی به تولید تجاری در بخش کشاورزی، سمینار کشاورزی ایران و بازارهای جهانی، وزارت کشاورزی، تهران، صص ۱۶۵-۱۵۳.
- ایوانی، قمر، (۱۳۸۶)، بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولید فرش دست بافت شهرستان اسلام آباد غرب، پایان نامه کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه.
- بریمانی، فرامرز و معصومه امانی، (۱۳۹۲)، بررسی اثرات هدفمندی یارانه‌ها بر افزایش هزینه‌های تولید اعضای تعاونی‌های کشاورزی مورد: شهرستان لنجان. اقتصاد فضا و توسعه روستایی. شماره ۶، صص ۷۳-۵۹.
- ترابی، پردیس، علی قلی حیدری و جواد محمد قلی‌نیا، (۱۳۸۹)، بررسی میزان تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی: مطالعه موردی تعاونی‌های دام و طیور در شهرستان مشهد، مجله تعاون، سال ۲۱، شماره ۲، صص ۲۰-۱.
- دل‌انگیزان، سهراب، (۱۳۸۵)، رهیافتی بر سیاست‌گذاری تعاونی‌های تولیدی. مجله تعاون، شماره ۱۸۱، صص ۲۹-۲۰.
- دیزاوندی، محمود، حمید انصاری، و مصطفی ازکیا، (۱۳۸۹)، بررسی میزان رضایت اعضا از عملکرد اقتصادی و اجتماعی تعاونی‌های روستایی: مطالعه موردی تعاونی‌های روستایی شهرستان مشهد، مجله تعاون، سال ۲۱، شماره ۲، صص ۸۹-۶۳.
- رضائی، روح‌الله، احسان قلی‌فر، و لیلا صفا، (۱۳۹۰)، تحلیل موانع توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های دهیاری استان زنجان، اولین همایش دانش‌محوری در مدیریت پایدار علوم کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان.
- رنجبر، سعید و براتعلی منفردی راز، (۱۳۸۶)، بررسی روش‌های آموزشی و ترویجی بخش تعاون و ارائه راهکارها، مجله تعاون، شماره ۱۸۹ و ۱۹۰، صص ۱۱۹-۱۱۰.
- زراءنژاد، منصور و بتول شریفی، (۱۳۸۷)، بررسی نگرش اعضا و مدیران تعاونی‌های مصرف نسبت به عوامل مؤثر بر ارتقای بهره‌وری (مورد مطالعه: تعاونی‌های مصرف استان ایلام). پژوهش‌نامه علوم انسانی و اجتماعی ویژه مدیریت، شماره ۸، صص ۱۱۸-۹۷.
- سعدی، حشمت‌الله، موسی اعظمی و سعید کریمی، (۱۳۸۶)، آسیب‌شناسی تعاونی‌های تولید کشاورزی در ایران (بررسی موانع توسعه‌ی تعاونی‌های تولید در اقتصاد کشاورزی ایران)؛ مطالعه‌ی موردی استان همدان، شهرستان کبودرآهنگ، مجله جهاد، شماره ۲۷۷، صص ۷۵-۶۰.
- شعبانعلی فمی، حسین، شهلا چوپچیان، معصومه رحیم‌زاده و فاطمه رسولی، (۱۳۸۵)، شناخت و تحلیل سازه‌های موفقیت شرکت‌های تعاونی زنان در ایران، فصلنامه مطالعات زنان، شماره ۲، صص ۱۰۲-۹۰.
- طالب، مهدی، (۱۳۸۷)، باور تعاون، اصول و اندیشه‌های تعاونی. دانشگاه تهران، تهران.
- عباسی، محمد، (۱۳۸۸)، تعاون در اندیشه و عمل. مؤسسه توسعه روستایی ایران، تهران.
- عباسی، رسول، بهزاد رسول‌زاده و پروین عباسی، (۱۳۸۸)، عوامل مؤثر بر موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌های تولید استان اردبیل، مجله تعاون، سال ۲۰، شماره ۲۱۰، صص ۹۰-۷۱.

- عمید، حسن، (۱۳۶۹)، فرهنگ عمید، انتشارات امیر کبیر، تهران.
- کیانی مهر، حمید، (۱۳۷۹)، نقش شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در بهبود وضعیت فنی و اقتصادی کشاورزان گندمکار شهرستان سبزوار. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس.
- محمدی، مریم، (۱۳۹۱)، شناسایی و تحلیل سازوکارها و موانع توسعه کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های توسعه روستایی استان زنجان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد ترویج کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان.
- نامغ، پرویز، (۱۳۷۷)، مدیریت تعاونی‌ها. انتشارات آروین، تهران.
- واحد آمار سازمان تعاون استان کهگیلویه و بویراحمد (۱۳۹۱)، آمارنامه تعاون. گزارش منتشر نشده، ۴۷ ص.
- وحیدزاده، علیرضا، (۱۳۸۳)، آسیب شناسی مدیریت در شرکت تعاونی تولید، مجله تعاون، شماره ۱۵۹، صص ۶۴-۶۰.
- وزارت تعاون، (۱۳۸۷)، تفاهم‌نامه همکاری مشترک وزارت تعاون و وزارت کشور در خصوص توسعه تعاونی‌ها در مناطق روستایی کشور، منتشر نشده. تهران، وزارت تعاون.
- هادیزاده بزاز، مریم، حمید شایان، خدیجه بوزرجمهری و نوغانی محسن دخت بهمنی، (۱۳۹۲)، سنجش و ارزیابی عوامل مؤثر در بهبود عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی مورد: استان خراسان رضوی. اقتصاد فضا و توسعه روستایی. سال ۲، شماره ۶، صص ۱۳۱-۱۱۵.
- هاشمی، فائزه، ایرج ملک محمدی و حمید موحد محمدی، (۱۳۹۰)، عوامل مؤثر بر میزان مشارکت اعضا در تعاونی‌های تولید کشاورزی استان تهران، مجله تعاون، سال ۲۲، شماره ۵، صص ۶۶-۴۷.
- Amodeo, N. (2001), **Be more cooperative to be more competitive**. Journal of Rural Cooperation, Vol. 29, No. 2, pp: 115-124.
- Allahyari, M. S. (2008), **Factors affecting the success of fisheries co-management as perceived by Guilan`s fishermen**. Journal of Applied Polymer Science, No. 183, pp: 25-87.
- Bhuyan, S. (2000), **Grower and manager issues in fruit and vegetable**. Paper presented at NCR-194, Annual Meeting, Las Vegas, Available: http://www.accord.org.au/publications/ACCORD_Paper_8.Pdf.
- Hutchinson, K.; Quinn, B. and Alexander, N. (2006), **The role of management characteristics in the internationalization of SMEs**. Journal of Small Business and Enterprise Development, No. 13, pp: 513-534.
- John, L. A. and Green, T. W. (2001), **Agricultural cooperative managers and the business environment**. Journal of Agribusiness, Agricultural Economics Association of Georgia, Vol. 19, No. 1, pp: 17-33.
- Özdemir, G. (2005), **Cooperative Shareholder relations in agricultural cooperatives in Turkey**. Journal of Asian Economics, Vol. 16, pp: 315-325.
- Patten, L. M. (2002), **Proposal empirical research: a guide to the fundamentals**. Second edition, Pycyzak publish in, Los Angles, USA.
- Stalder, K. (2008), **Cooperative effort leads to the development of tools to assist pork producers in evaluating structural soundness of replacement gilts**. Journal of Extension, Vol. 46, No. 6, pp: 1-4.
- Unal, V. (2008), **A Comparative study of success and failure of fishery cooperatives in the gean, Turkey**. Journal Compillation©2008 Blackwell Verlag, Berlin ISSN0175-8659.